

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою «Економіка та планування бізнесу»
на тему: **«ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**
У СФЕРІ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ»

Виконавець:

Студент ФЕУП

Гараєв Гамід Гуммет Огли _____

Науковий керівник:

к.е.н, ст. викладач

Фіалковська Анастасія Андріївна _____

Одеса 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Розвиток торгівлі багато в чому визначає ефективність усього суспільного відтворення, і саме тому торгівлю дуже часто називають дзеркалом економічного життя держави. Торгівля в Україні є одним із важливих і постійно зростаючих видів економічної діяльності. Структура валової доданої вартості за видами економічної діяльності, за даними Державної служби статистики України, демонструє, що частка торгівлі протягом останніх років коливалася в межах 11-12%, а у 2018 р. становила 16,7%, що є свідченням прискорених темпів створення валової доданої вартості суб'єктами господарювання у торгівлі в порівнянні з іншими видами економічної діяльності. Проте, ці темпи є недостатніми, оскільки внесок торгівлі у валовий внутрішній продукт України є нижчим, ніж у таких країнах, як Росія (19-20%), Польща (18-19%).

У торгівлі України за офіційними даними зайнято 2,6 млн. осіб, що становить 25,6% від загальної кількості зайнятих працівників у суб'єктів господарювання (підприємств та фізичних осіб-підприємців) та 5,6% від загальної кількості населення України. При цьому частка обсягів реалізованої продукції (робіт, послуг) суб'єктів торговельного підприємництва в 2018 р. склала 39,1%.

На торгівлю припадає 8,8% валових капітальних інвестицій, здійснюваних підприємствами різних видів економічної діяльності. Стрімкими темпами поширюються у сфері торгівлі інноваційні технології.

З 2010 по 2018 роки оборот роздрібної торгівлі України збільшився у 4,7 разів та у 2018 р. досяг 812,1 млрд. грн., а оптовий товарооборот підприємств за визначений проміжок часу збільшився більш ніж удвічі. У той же час, про недовикористання суб'єктами торговельного підприємництва потенціалу нарощення обсягів товарообороту, який, за експертними оцінками, становить 25-30 %, свідчить і конкурентна перевага України у вигляді значної ємності ринку.

Одним із чинників, який стримує розвиток внутрішньої торгівлі в Україні, є відсутність державної підтримки якісних перетворень у торгівлі, що актуалізує потребу у створенні цілісної багаторівневої ефективної системи правового регулювання, особливо у сфері державної регламентації умов функціонування даного виду економічної діяльності.

Питання законодавчого врегулювання правових засад здійснення торгівлі та основ її державного регулювання здебільшого обговорюються фахівцями-практиками, викладачами вищих закладів торговельно-економічного спрямування та державними службовцями, які опікуються питаннями розвитку торгівлі, на шпальтах періодичних видань, під час проведення тематичних конференцій, симпозіумів, круглих столів з даної проблематики. Серед науковців, які досліджували проблематику участі держави у процесах забезпечення розвитку торгівлі, слід виокремити А.А. Мазаракі, В.Д. Лагутіна, Л.О. Лігоненко, В.В. Апопія, Н.Г. Міценко та інших.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження напрямів державної підтримки підприємницької діяльності у сфері торгівлі в Україні.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

– розглянути принципи, напрями та інституційне забезпечення державної регуляторної політики у сфері підприємництва;

- охарактеризувати напрями та засоби державної підтримки підприємницької діяльності;
- визначити місце і роль торговельного підприємництва в економічній системі і соціальній сфері держави;
- проаналізувати тенденції розвитку підприємництва у сфері торгівлі в Україні;
- дослідити особливості державного регулювання торговельного підприємництва;
- проаналізувати особливості державної регуляторної політики та основні перешкоди для розвитку підприємництва у сфері торгівлі в Україні;
- визначити особливості державного регулювання торговельного підприємництва у зарубіжних країнах;
- дослідити інструменти реалізації державної регуляторної політики у сфері торгівлі в Україні та визначити заходи з її удосконалення;
- запропонувати пріоритетні напрями державного регулювання торговельного підприємництва в Україні.

Об'єктом дослідження є вдосконалення підприємницької діяльності у сфері торгівлі в Україні.

Предметом дослідження виступає підприємницька діяльність у сфері торгівлі та державна політика щодо її розвитку.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові методи і прийоми дослідження, зокрема: історичний, діалектичний, теоретичного узагальнення – при дослідженні теоретичних засад державної регуляторної політики у сфері торгівлі, метод аналізу та синтезу – під час аналізу сучасного стану розвитку та державної підтримки підприємництва у сфері торгівлі, а також метод графічної інтерпретації результатів аналізу та узагальнення, табличний метод візуалізації та узагальнення інформації.

Інформаційною базою дослідження є спеціалізована література, закони та інші нормативно-правові акти з проблематики розвитку торговельного підприємництва, статистичні дані Головного управління статистики та Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, матеріали аналітичних досліджень щодо особливостей державної підтримки підприємництва у сфері торгівлі.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (38 найменування). Загальний обсяг роботи становить 85 сторінки. Основний зміст викладено на 81 сторінках. Робота містить 2 таблиці, 9 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні засади державної регуляторної політики у сфері торгівлі**» розглянуто принципи, напрями та інституційне забезпечення державної регуляторної політики у сфері підприємництва; охарактеризовано напрями та засоби державної підтримки підприємницької діяльності; визначено місце і роль торговельного підприємництва в економічній системі і соціальній сфері

держави.

У другому розділі *«Аналіз сучасного стану розвитку та державної підтримки підприємництва у сфері торгівлі»* проаналізовано тенденції розвитку підприємництва у сфері торгівлі в Україні; досліджено особливості державного регулювання торговельного підприємництва; проаналізовано особливості державної регуляторної політики та основні перешкоди для розвитку підприємництва у сфері торгівлі в Україні.

У третьому розділі *«Шляхи трансформації державної підтримки розвитку підприємництва у сфері торгівлі в Україні»* визначено особливості державного регулювання торговельного підприємництва у зарубіжних країнах; досліджено інструменти реалізації державної регуляторної політики у сфері торгівлі в Україні та визначити заходи з її удосконалення; запропоновано пріоритетні напрями державного регулювання торговельного підприємництва в Україні.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

1. Комплекс різних організаційно-правових засобів, включаючи сприяння підприємству, планування, регулювання, поєднує в собі поняття державна регуляторна політика у сфері підприємництва. Проте державне регулювання підприємницької діяльності само по собі не є достатнім для створення сприятливого оточення підприємництва та потребує створення сприятливого макросередовища підприємницької діяльності, включаючи розвинуту інфраструктуру підтримки підприємництва, правові механізми стимулювання розвитку підприємницької діяльності та ефективної системи захисту прав і законних інтересів підприємців, а також суспільних і державних інтересів у сфері підприємництва.

2. Державна підтримка малого та середнього бізнесу являє собою сукупність дій з боку влади, які забезпечують розвиток та більш ефективне функціонування підприємницьких структур. прийняття державних програм розвитку підприємництва свідчить, що ця проблема набула значення державної ваги. Вирішення проблем розвитку підприємництва є домінуючим фактором економічного зростання як в регіонах, так і в державі в цілому.

3. Торговельне підприємництво є досить широкою сферою бізнесу і об'єднує підприємства роздрібної, оптової торгівлі та підприємства ресторанного бізнесу. В свою чергу, це первинна, основна ланка сфери торгівлі, її самостійний господарюючий суб'єкт з правом юридичної особи, що створений для закупівлі, реалізації, а також зберігання товарів, надання різного роду супутніх послуг в цілях задоволення потреб ринку та отримання прибутку.

4. Втрати позицій деякими великими підприємствами і відносно більш висока стійкість МСП в кризових умовах призвели до зростання частки МСП в Україні. В Україні на сектор МСП доводиться 81% всіх зайнятих працівників і 60,1% доданої вартості, що є більш високими показниками, ніж у Польщі і Німеччині. При цьому середні підприємства в Україні є пропорційно більшими, ніж в ЄС, і забезпечують 33% робочих місць, а також 43,4% доданої вартості. У той же час, малі підприємства формують лише 16,7% доданої вартості та забезпечують робочими місцями 48% зайнятого населення.

5. Метою державної політики у сфері розвитку торговельного підприємництва є створення сприятливих умов, формування конкурентного середовища та підвищення рівня конкуренто-спроможності українських підприємств, стимулювання інвестиційної та інноваційної активності суб'єктів малого підприємництва. Новими задачами такої політики на сучасному етапі стає перехід до якісного зростання суб'єктів підприємництва, збільшення продуктивності праці на малих та середніх підприємствах, підвищення їх внеску в розвиток національної економіки, забезпечення продуктивної зайнятості шляхом створення нових економічно доцільних робочих місць та підтримки підприємницької ініціативи громадян.

6. Державна регуляторна політика щодо підприємництва у сфері торгівлі в спрямована на вдосконалення та спрощення правового регулювання (дерегуляцію) господарських відносин, недопущенню прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів. Проте 73,2% керівників торговельних підприємств не відчули жодного впливу дерегуляції на ведення власного бізнесу. Про погіршення умов діяльності повідомили 17,0% респондентів, тоді як про покращення – майже вдвічі менше – 9,8%. Залежно від сфери регулювання, від 40,0% до 77,2% опитаних повідомляють, що проходження регуляторних процедур створює певні проблеми для діяльності та зростання їхнього бізнесу. Найбільш проблемною сферою для торговельних підприємств є валютне регулювання. Результати аналізу діяльності підприємництва у сфері торгівлі засвідчили, що бізнес-середовище потребує подальшого поліпшення. Тому уряд повинен продовжувати зусилля із впровадження реформ.

7. Особи, які здійснюють підприємницьку діяльність, у всіх зарубіжних правових системах називаються торговими діячами (комерсанти, підприємці, купці та ін.). Їхня діяльність у країнах з дуалістичною системою приватного права регулюється нормами торгового (комерційного) права: торговими кодексами, спеціальними законами; у країнах з моністичною системою – цивільними кодексами (у центрально-європейській і східно-європейській системах). В усіх країнах діють спеціальні закони (в т.ч. в англо-американській системі). Як засвідчив світовий досвід, розвиток торговельних мереж в зарубіжних країнах не призвів до зникнення малого бізнесу, оскільки останній переорієнтувався з роботи із кінцевими споживачами на діяльність, спрямовану на надання послуг для великих і середніх торговельних компаній.

8. Оскільки торгівля має важливе соціальне та економічне значення, держава має розширити підтримку підприємницьких ініціатив шляхом створення сприятливих умов для розвитку бізнесу, збільшення поінформованості підприємців, сприяння доступу до фінансування тощо. Основою державної політики у сфері сприяння розвитку торговельних підприємств мають бути принципи, які містяться в засадничому документі політики щодо МСП у ЄС – Small Business Act (SBA). Водночас, застосування цих принципів в Україні потребує їхньої адаптації до вітчизняних особливостей. Тому нами було визначено напрямки політики, які, з одного боку, відповідають принципам SBA, а з іншого – відповідають таким характеристикам: 1) враховують поточні потреби підприємств; 2) дозволяють зменшити структурні викривлення в секторі торгівлі; 3) враховують спроможність

органів влади. Зокрема, враховуючи обмежені інституційні та фінансові можливості держави, важливу роль відведено бізнес-асоціаціям, які мають стати суб'єктом політики щодо торговельного підприємництва.

9. У державному регулюванні торгівлі найбільш важливим вбачається регламентація, зведення правил і обмежень здійснення торговельної діяльності, що є необхідною умовою її впорядкування. Розробка системи правил економічної поведінки для всіх учасників процесу необхідна для надання суб'єктам торгівлі самостійності в підприємницькій діяльності. Удосконалення механізму державного регулювання торгівлі на рівні окремих суб'єктів передбачає перетворення структур керування, засноване на чіткому розмежуванні функцій державного регулювання торгівлі й безпосереднього оперативно-господарського управління, що передбачає розвиток самостійного господарювання і самоврядування підприємств різних форм власності. Пріоритетними інструментами державного регулювання мають стати патентування, ліцензування, сертифікація торговельних послуг, планування і нормування розміщення торговельних об'єктів, їх державна реєстрація та ін.

АНОТАЦІЯ

Гараєв Г.Г. «Державна підтримка підприємницької діяльності у сфері торгівлі в Україні».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньою програмою «Економіка та планування бізнесу». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2020.

У роботі розглянуто принципи, напрями та інституційне забезпечення державної регуляторної політики у сфері підприємництва. Охарактеризовано напрями та засоби державної підтримки підприємницької діяльності. Визначено місце і роль торговельного підприємництва в економічній системі і соціальній сфері держави. Проаналізовано тенденції розвитку підприємництва у сфері торгівлі в Україні. Досліджено особливості державного регулювання торговельного підприємництва. Проаналізовано особливості державної регуляторної політики та основні перешкоди для розвитку підприємництва у сфері торгівлі в Україні. Визначено особливості державного регулювання торговельного підприємництва у зарубіжних країнах. Досліджено інструменти реалізації державної регуляторної політики у сфері торгівлі в Україні та визначити заходи з її удосконалення. Запропоновано пріоритетні напрями державного регулювання торговельного підприємництва в Україні.

Ключові слова: державна підтримка, підприємництво, торгівля, регулювання.

ANNOTATION

Garayev H. "State support of business activity in the sphere of trade in Ukraine".

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty 076 "Entrepreneurship, trade and exchange activities" under the educational program "Economics and Business Planning". – Odessa National Economic University. – Odessa, 2020.

The principles, directions and institutional support of the state regulatory policy in the field of entrepreneurship are considered in the thesis. The directions and means of state

support of entrepreneurial activity are described. The place and role of trade entrepreneurship in the economic system and social sphere of the state are determined. Trends in the development of entrepreneurship in the field of trade in Ukraine are analyzed. Peculiarities of state regulation of trade entrepreneurship are studied. The peculiarities of the state regulatory policy and the main obstacles to the development of entrepreneurship in the field of trade in Ukraine are analyzed. Peculiarities of state regulation of trade entrepreneurship in foreign countries are determined. The tools of realization of the state regulatory policy in the sphere of trade in Ukraine and to define measures for its improvement are investigated. The priority directions of the state regulation of trade business in Ukraine are offered.

Keywords: state support, entrepreneurship, trade, regulation.